

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті розкрито поняття “професійно-педагогічна підготовка”, “готовність”; виявлено структурні компоненти професійно-педагогічної підготовки вчителя, які реалізуються у діях педагога і дають змогу мобільно та гнучко керувати діяльністю студентів; розглянуто особливості інновації в професійно-педагогічній підготовці; досліджено роль інновацій у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя.

Ключові слова: підготовка, професійно-педагогічна підготовка, готовність, інновації, інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноваційний потенціал.

Сьогодні вища педагогічна освіта вимагає від сучасного майбутнього вчителя підготовки нового покоління, готового до здійснення інноваційної діяльності. Для того, щоб реалізувати це завдання, майбутній учитель повинен сам володіти прийомами, засобами інноваційної діяльності. Інноваційність – ознака сучасного суспільства, об’єктивна реальність, яку потрібно усвідомити та прийняти. Провідна роль у підготовці фахівців, здатних задовольнити сучасний ринок праці, належить педагогічним працівникам. Сьогодні значно змінюються і погляди на вчителя, який постійно має здобувати й узагальнювати нові знання, володіти новітніми технологіями та вміти їх передати так, щоб в учнів формувалися вміння виробляти нові знання, зіставляти, систематизувати, використовувати їх у житті. У такого вчителя має бути сформована інноваційна культура (складова інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя).

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу встановити, що проблемою професійно-педагогічної підготовки займалися С. Альохіна, В. Лозова, Г. Троцько, Т. Сидоренко, структурними компонентами професійно-педагогічної підготовки – І. Ісаєв, В. Мільцов; готовністю – Л. Кадченко, В. Сериков), інноваційною діяльністю – Л. Даниленко, О. Остапчук, О. Попова.

Мета статті полягає у визначенні ролі інновацій у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя.

Принципової значущості набуває розгляд двох взаємопов’язаних понять, а саме: підготовки і готовності педагога до професійної діяльності.

Учені галузей педагогіки та психології розглядають професійно-педагогічну підготовку як сукупність соціальних знань, умінь та навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують успішність роботи за певною професією. У психолого-педагогічному словнику наведено визначення поняття “підготовка” як діяльності, спрямованої на навчання, надання необхідних знань [7, с. 24].

С. Альохіна характеризує професійно-педагогічну підготовку вчителя як процес навчання студентів у системі навчальних занять з педагогічних дисциплін і результат, який характеризується певним рівнем розвитку особистості вчителя, сформованістю педагогічних знань, умінь, навичок [1, с. 17].

І. Ісаєв розглядає професійно-педагогічну підготовку як міру і засіб творчої самореалізації особистості вчителя у різноманітних видах педагогічної діяльності

та спілкування, спрямовану на засвоєння, передачу і створення педагогічних цінностей та технологій [3, с. 56].

Т. Сидоренко вважає, що професійно-педагогічна підготовка – це широка за своїм змістом категорія, системне динамічне утворення, яке ґрунтується на загальній підготовці особистості, інтегративна підсистема у цілісній соціальній системі, а тому вона, як підготовка у цілому, діалектично взаємопов'язана із суспільними процесами та явищами, що відбуваються сьогодні, й зумовлена законами суспільного розвитку. У ній подані разом професійні та людські якості вчителя. Це показник сформованості різних видів його професійно-педагогічної підготовки, умова і результат ефективної педагогічної діяльності [12, с. 7].

В. Лозова і Г. Троцько розуміють професійно-педагогічну підготовку як систему, яка характеризується взаємозв'язком та взаємодією структурних і функціональних компонентів, сукупність яких визначає особливість, своєрідність, що забезпечує формування особистості студента відповідно до поставленої мети – вийти на якісно новий рівень готовності до професійної діяльності [5, с. 144].

Безперечно, професійно-педагогічна підготовка викладача вищої педагогічної школи – це вияв його прагнення до безупинної професійної досконалості у своїй діяльності. Як специфічно професійне явище, вона являє собою певний рівень оволодіння викладачем педагогічним досвідом, нагромадженням людством, рівень його досконалості в професійно-педагогічній діяльності, нарешті, досягнутий рівень розвитку його особистості як педагога, оскільки специфіка професійної діяльності полягає у тому, що особистість педагога виступає засобом його діяльності. Цей рівень може бути низьким, середнім або високим, що свідчить про максимальний рівень сформованості педагогічних умінь.

Таким чином, ми розглядаємо професійно-педагогічну підготовку майбутнього вчителя як процес оволодіння ним знаннями, вміннями та навичками, необхідними для успішної педагогічної діяльності. Різноманітність підходів і поглядів на проблему професійно-педагогічної підготовки свідчить про те, що вона ще недостатньо досліджена, що зумовлено, з одного боку, багатогранністю розглянутого феномену, а з іншого – різним життєвим і професійним досвідом викладачів.

Виявлення сутності та структури професійно-педагогічної підготовки дало змогу уявити її як цілісну систему, що забезпечує сформованість сутнісних характеристик особистості вчителя, показників рівня його професійної компетентності, умову ефективної педагогічної діяльності, мету професійного самовдосконалення.

На основі спеціальних наукових праць (І. Ісаєв [3], В. Мільцов [7]) було визначено структурні компоненти професійно-педагогічної підготовки вчителя: конструктивний, дослідницький, організаторський, комунікативний, творчий, інноваційний. Інноваційний компонент реалізується у діях педагога і пронизує всю структуру його педагогічної діяльності, що дає змогу мобільно і гнучко керувати діяльністю студентів.

Компонентами професійно-педагогічної підготовки є: система знань, система вмінь і система цінностей, що визначають ставлення вчителя до навколишньої дійсності. Формування цих компонентів, їх удосконалення відбувається в процесі діяльності й спілкування.

Визначення компонентів професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя зумовило необхідність обґрунтування її специфічних особливостей, а саме: усвідомлення педагогом рівня особистісного розвитку суб'єкта освітнього процесу; розуміння основних завдань, поставлених перед школою, і психологічна готовність

учителя брати участь у їхній практичній реалізації; інноваційна активність під час розв'язання практичних завдань та уміння здійснювати взаємодію в педагогічному процесі. З такої позиції професійно-педагогічну підготовку вчителя можна розглядати як рівень усебічної підготовки до професійної діяльності, зокрема, в оволодінні досвідом, який нагромадило людство; у розвитку майстерності, інноваційної діяльності, відповідальності за справу і за особисті вчинки [11].

Результатом реалізації процесу професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, як і більшість науковців, вважаємо готовність до здійснення ним професійно-педагогічної діяльності. На початку ХХ ст. у зв'язку з дослідженням психічних станів людини готовність трактувалася як установка, очікування, намір тощо.

Проблемою формування готовності особистості до певної діяльності займалось багато вчених. Психологи (М. Лук'янова [6]) трактують готовність як якість особистості, що визначає настанови на професійні ситуації та завдання або наявність певних потенціалів особистості до конкретної діяльності, якісний показник саморегуляції на соціальному, психологічному, фізіологічному рівнях. Так, у дослідженнях С. Альохіної [1], Є. Агафонові [1] готовність визначено як особливий психічний стан, цілісний прояв особистості, що займає проміжне місце між психічними процесами та властивостями особистості й утворює найважливішу сферу внутрішнього світу людини.

Аналіз педагогічних праць [4; 6; 7] дає можливість стверджувати, що готовність – це складне особистісне утворення, усталена структура якостей, здібностей, яка реалізується у діяльності і зумовлює плідність дій, вибіркову активність людини, керує її спрямованістю на вирішення професійно важливих завдань і характеризує особистісний підхід до них. Разом з тим, готовність відображає динамізм особистості, багатство її внутрішньої енергії, ініціативність, винахідливість, включає емоційну стійкість, забезпечує витримку, професійне мислення, яке дає змогу проникати у причинно-наслідкові зв'язки процесів та явищ, аналізувати свою діяльність, відшукувати науково обґрунтоване пояснення успіхів та невдач, передбачати результати роботи.

В. Лозова і Г. Троцько [5] трактують готовність як цілісне, складне, особистісне утворення, що забезпечує високий рівень педагогічної діяльності та охоплює професійно-педагогічні погляди, переконання, професійні знання, уміння, навички, професійне самовдосконалення. Л. Кадченко розглядає готовність як активний стан особистості, що викликає діяльність, змобілізованість сил на виконання завдання [4]. В. Сериков визначає готовність як результат діяльності, перш за все, навчальної, в умовах вищого навчального закладу [11].

На основі аналізу праць науковців вважаємо, що готовність – це багатогранне особистісне утворення, сукупність якостей, здібностей, особистісних характеристик особистості, які виявляються у діяльності та спрямовані на реалізацію поставлених професійних завдань, сприяють розвитку інноваційного мислення, аналізу результатів діяльності. Професійно-педагогічна готовність педагога, його прагнення до формування інноваційного потенціалу є важливими умовами підвищення ефективності навчання та виховання учнів.

Не викликає сумнівів, що повсякденна діяльність учителя наповнена пошуками й новаторством, являє собою інноваційний процес. Соціокультурна практика людського суспільства яскраво свідчить про те, що інновації є породженням високої загальної культури особистості.

Уміння вчителя здійснювати інноваційну діяльність, прагнення до виявлення інновацій у повсякденній педагогічній діяльності є стимуляторами його професійного зростання.

Безумовно, інновація як явище в професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя має свою специфіку. О. Остапчук виділяє такі її особливості [8, с. 5]. По-перше, оскільки реалізується вона у сфері педагогічної підготовки, характерною її метою є зміна, спрямована на поліпшення і розвиток виховання й освіти. Тим самим результативність інновації визначається збільшенням освіченості учнів, сприятливим впливом на їхнє здоров'я, сприянням розкриттю їхніх задатків. По-друге, в основі педагогічної інновації лежить діяльність, спрямована на педагогічне нововведення (інноваційна діяльність). По-третє, інноваційна діяльність виявляється як сукупність аспектів професійно-педагогічної підготовки.

Отже, суб'єкти професійно-педагогічної підготовки виступають як суб'єкти інновації. Практична реалізація суб'єктами інноваційної діяльності виражається у здійсненні інноваційних процесів.

Інноваційний характер професійно-педагогічної діяльності виявляється тоді, коли суб'єкти цієї діяльності будь-яким чином взаємодіють із педагогічним нововведенням: освоюють, проектують, розробляють, апробують, упроваджують.

Загальноприйнятим є положення про тісний зв'язок інновацій з інтересом до професії вчителя, бажанням займатись нею, тобто із професійно-педагогічною спрямованістю особистості.

Таким чином, інновації відіграють велику роль у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя, визначають становлення особистості педагога, успішність оволодіння інноваційними знаннями й навичками і, в результаті, – досягнення вершин професійної майстерності [2].

Висновки. Підбиваючи підсумок, зауважимо, що цілеспрямована психолого-педагогічна й методична підготовка майбутніх учителів до інноваційної діяльності сприятиме підвищенню рівня їх професійної культури, формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності, впровадженню до освітньої практики особистісно орієнтованого підходу до розвитку потенційних можливостей кожного учня.

Список використаної літератури

1. Алехина С.В. Готовность педагога как основной фактор успешности инклюзивного процесса в образовании / С.В. Алехина // Психологическая наука и образование. – 2011. – № 1. – С. 15–22.
2. Даниленко Л.І. Управління процесом здійснення інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти / Л.І. Даниленко // Післядипломна освіта в Україні. – 2003. – № 3. – С. 70–74.
3. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя / И.Ф. Исаев. – М. : Академия, 2004. – 240 с.
4. Кадченко Л.П. Формирование готовности студентов педвуза к профессиональной деятельности средствами иностранного языка : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теория и методика профессионального образования” / Л.П. Кадченко. – Х., 1992. – 20 с.
5. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник [для студентів пед. навч. закладів] / В.І. Лозова, Г.В. Троцько. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
6. Лукьянова М.И. Готовность учителя к реализации личностно-ориентированного подхода в педагогической деятельности: концепция формирования в условиях профессиональной среды : [монография] / М.И. Лукьянова. – Ульяновск : УИПКПРО, 2004. – 440 с.
7. Мильцов В.Ф. Формирование профессиональной компетентности куратора в учреждениях среднего профессионального образования : дисс. ... канд. пед. наук : спец.

13.00.04 “Теория и методика профессионального образования” / Виктор Федорович Мильцов. – Челябинск, 2006. – 179 с.

8. Остапчук О.Є. Інноваційні процеси в освіті і пошук істини триває / О.Є. Остапчук // Підручник для директора. – 2003. – № 4. – С. 3–8.

9. Попова О.В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладах України в ХХ столітті : автореф. дис. ... докт. пед. наук / О.В. Попова. – Х., 2001. – 38 с.

10. Психолого-педагогический словарь для учителей и руководителей общеобразовательных учреждений / [под ред. Н.В. Межерикова]. – Ростов-на-Дону : Изд-во РГПУ, 2007. – 544 с.

11. Сериков В.В. Подготовка учителей к профессиональной деятельности в условиях личностной ориентации образования / В.В. Сериков // Среднее профессиональное образование. – 2006. – № 7. – С. 8–10.

12. Сидоренко Т.Д. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя у процесі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Т.Д. Сидоренко. – Кривий Ріг : Криворізький держ. пед. інститут, 2002. – 20 с.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2013.

Есина Н.А. Роль инноваций в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя

В статье раскрыты понятия “профессионально-педагогическая подготовка”, “готовность”; выявлены структурные компоненты профессионально-педагогической подготовки будущего учителя, реализующиеся в действиях педагога и дающие возможность мобильно и гибко управлять деятельностью студентов; рассмотрены особенности инноваций в профессионально-педагогической подготовке; исследована роль инноваций в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя.

Ключевые слова: подготовка, профессионально-педагогическая подготовка, готовность, инновации, инновационная деятельность, инновационный процесс, инновационный потенциал.

Esina N. The role of innovation in vocational and educational training of future teacher

The article deals with the term “vocational educational training” as the process of mastering his knowledge, abilities and skills necessary for successful teaching activity. A variety of approaches and views on the problem of vocational and educational training suggests that it is not sufficiently investigated, due on the one hand, the versatility of the phenomenon under consideration and on the other - and diverse professional experience of teachers, “readiness” as a complex personality formation, an established structure characteristics, abilities, implemented in the activity and determines the fruitfulness of action, selective activity of man, led her to the decision of professionally important tasks and describes the personal approach to them. However, the willingness reflects the dynamism of the individual, the richness of its internal energy, initiative, resourcefulness, including emotional stability, providing exposure, professional thinking, which can penetrate into causation processes and phenomena, analyze their activities, to find science-based explanation successes and failures, predict results, identified the structural components of vocational teacher training: a constructive, research, organizational, communicative, creative and innovative. Innovative components implemented in the actions of the teacher and permeates the entire structure of his teaching activities, allowing mobile and flexibly manage the students, the features of innovation in vocational and educational training: first, because it is implemented in the area of teacher training, with the goal of a characteristic change aimed at improving and developing training and education. Thus, the impact of innovation is determined by increasing awareness of students, a favorable effect on their health, support of their instincts. Secondly, based on pedagogical innovation is the

activity aimed at pedagogical innovation (innovative activity). Thirdly, innovative activity appears as a set of aspects of vocational and educational training; investigated the role of innovation, which play an important role in vocational and educational training of future teachers, determine the formative teacher, successful mastery of innovative knowledge and skills and, as a result, achieve professional heights skills.

Key words: *education, vocational and educational training, readiness, innovation, innovation, innovation process, innovation potential.*